

Сільські регіони України та їх соціально-економічний розвиток

В статті визначено соціально – економічну сутність розвитку сільських регіонів України. Запропоновано комплексне застосування соціально-економічних механізмів розвитку сільських регіонів. **сільський сектор, реформування економіки, демографічна ситуація, соціально-економічні механізми розвитку, якість життя населення, соціальна інфраструктура**

Сільський сектор відіграє особливу і надзвичайно важливу роль в національній економіці. Внаслідок створення умов продуктивної зайнятості в сільських регіонах здійснюється забезпечення населення продуктами харчування, а галузей переробної промисловості – сировиною. Сектор сільськогосподарського виробництва формує базу сировинної, демографічної та соціально-економічної безпеки держави, в тому числі він є важливою експортною складовою системи національної економіки.

В тім процес реформування економіки сільських регіонів гальмується: великі виробничі підприємства втрачено, а формування інших структур не завершено. В Україні спостерігається погіршення демографічної ситуації. До кінця не вирішено земельні проблеми, земля використовується не повністю і неефективно. Фінансове забезпечення розвитку сільських регіонів залишається незадовільним, сільські бюджети не стали визначальною ланкою концентрації місцевих доходів розвитку. Від вирішення цих проблем залежить ефективний вплив на формування нових суспільних відносин на селі та можливість досягнення високих результатів.

Соціально-економічний розвиток сільських регіонів ставить нагальні питання суттєвого підвищення рівня управління сільськогосподарським сектором національної економіки, створення умов для всебічного вирішення питань самоврядування на ґрунті економічної самостійності та ефективного функціонування сільських виробничих та невиробничих структур.

© Л.М. Фільштейн, Г.Т. Пальчевич, 2011

Значний внесок у дослідження проблем теорії та практики соціально-економічного розвитку сільських регіонів зробили такі відомі вітчизняні вчені, як С. Бандур, Д. Богиня, І. Гнибіденко, Е. Лібанова, В. Єфіменко, А.Мазур, А.Музиченко, В.Онїкієнко, А.Пешко, М.Тимчук та інші, які у своїх наукових працях акцентували увагу на проблемах соціально-економічного розвитку сільських регіонів перших років становлення української економіки. В той же час у вітчизняній та зарубіжній літературі відсутня комплексна концепція соціально-економічного розвитку сільських регіонів в умовах докорінної трансформації сфери АПК.

В умовах сучасної економічної кризи потребують додаткового дослідження та вирішення проблеми управління соціально-економічним розвитком сільських регіонів, створення умов для ефективного використання виробничого, трудового та фінансового потенціалів, формування цільових доходів сільських бюджетів для забезпечення якісного рівня функціонування місцевого самоврядування. Отже, актуальність та недостатня розробленість цієї проблеми зумовили вибір теми цієї статті.

Метою дослідження є висвітлення проблем управління соціально-економічним розвитком сільських регіонів в сучасних умовах господарювання і обґрунтування необхідності створення комплексного механізму.

Соціально-економічні механізми розвитку сільських регіонів повинні бути орієнтовані на досягнення не тільки конкретних господарських цілей шляхом практичної реалізації програми економічних, організаційно-адміністративних заходів, а й через теоретичне обґрунтування соціальних перспектив розвитку регіонів, забезпечення високих стандартів якості життя, створення умов для формування соціально зрілого суспільства, всебічного розвитку його окремих виробничих структур та інфраструктур.

Соціально-економічні механізми відповідно до об'єктивних закономірностей зростання ролі соціального фактора розвитку багато в чому визначають його змістовий аспект і задають вектор реалізації всіх інших методів впливу. Наприклад, поряд з економічним стимулюванням сьогодні широко використовується стимулювання соціально-економічного розвитку через створення механізму надійного соціального захисту, здійснення всебічного цілеспрямованого соціального впливу на працівників, активізації у них відчуття соціальної причетності до справ розвитку сільськогосподарського виробництва тощо.

Комплексне застосування соціально-економічних механізмів розвитку сільських регіонів України повинно бути націлено на забезпечення зростаючих соціальних потреб населення, їх всебічний розвиток, підвищення трудової активності кожного окремого працівника, створення умов ефективної діяльності підприємств агропромислового комплексу.

Створення умов для подальшого розвитку самоврядування, економічної самостійності регіонів пов'язано з вжиття організаційних, правових та економічних заходів, що спрямовуються на забезпечення ефективного регулювання процесу регіонального економічного та соціального розвитку, а також потребує координації наявних міжрегіональних зв'язків та ґрунтового опрацювання засад регіональної соціально-економічної політики.

Концепція соціально-економічного розвитку сільських регіонів має за мету створення цілісної системи управління, завдання досягнення кінцевої мети розвитку передбачає розгортання шести напрямів діяльності: у виробничій, матеріально-побутовій, соціальній, культурній сферах, сфері формування трудового потенціалу та підготовки кадрів для сільських регіонів. При вирішенні проблем соціально-економічного розвитку сільських регіонів основне місце займає проблема підвищення обсягу виробництва, а особливо - валового регіонального продукту.

Предметом державної регіональної економіки має стати поліпшення механізму розподілу влади між центральними органами управління та регіонами. Наукові дослідження відкривають шляхи до вдосконалення системи управління регіональними процесами та більш ефективного впливу на "внутрішню" політику функціонування самих регіонів.

Сільські регіони можуть мати свої індивідуальні напрямки розвитку, які не завжди збігаються з державними. При цьому абсолютно актуальним залишається твердження: державна регіональна економіка, економічна складова діяльності органів місцевого самоврядування та виконавчої влади сільських регіональних утворень повинні бути єдиним цілим.

Особливу увагу дослідників привертає необхідність вирішення проблеми формування дієвого механізму мотивації закріплення сільського населення за місцем проживання та зайнятості. Вирішення цих питань пов'язане з необхідністю здійснення комплексу цілеспрямованих заходів, починаючи з питань ліквідації різниці в якості життя порівняно з міськими жителями, вирішенням проблем розвитку галузей торгівлі, побуту, транспорту, охорони здоров'я, умов праці та відпочинку тощо. Лише запровадження дієвої та ефективної системи самоврядування сільськими регіонами дозволить вирішити складні соціально-економічні проблеми їхнього розвитку.

Сучасний механізм регулювання зайнятості доцільно розглядати як поєднання системи заходів державного сприяння зайнятості та ринкового механізму саморегулювання економічних процесів, у тому числі, на ринку праці. Динамічність розвитку господарства регіону характеризується темпами росту найважливіших показників економічного і соціального розвитку в майбутньому періоді по відношенню до звітного. До складу показників, що аналізуються, входять темпи росту населення, трудових ресурсів, чисельності зайнятих в виробництві, основних виробничих фондів, капітальних вкладень, валового внутрішнього продукту, виробленої продукції, фонду споживання, а також продуктивності праці. Ці показники розраховуються на душу населення.

Вирішення житлових проблем на селі під силу лише великим сільськогосподарським підприємствам, це необхідно розглядати як механізм стимулювання економічного розвитку. В Україні це є особливо актуальним, зважаючи на гостроту житлової проблеми для всіх верств сільського населення. Вирішення житлових проблем також сприяє закріпленню фахівців на цих підприємствах.

Проведення реформ в сільських регіонах вимагає зміни підходів до вирішення питань розвитку соціальної інфраструктури, як важливої передумови подолання економічної кризи в сільській місцевості.

Фінансовий стан підприємств соціальної сфери нині залишається вкрай незадовільним. У них практично відсутня можливість оздоровлення матеріально-технічної бази, а рівень оплати праці працівників цієї сфери є найнижчим.

Фінансування з державного бюджетного установ соціальної інфраструктури села використовується, практично, лише на оплату праці працівників державних установ, насамперед, закладів освіти та охорони здоров'я.

Формування на селі високорозвиненої соціальної інфраструктури є важливим чинником здійснення аграрної реформи. Її відсталість та нерозвиненість можна подолати лише спільними зусиллями держави, сільськогосподарських підприємств, фермерів та сільських мешканців.

Об'єкти соціальної інфраструктури, через незадовільний стан їх утримання та експлуатації, припиняють своє існування.

В останні роки склалася ситуація, коли бюджети сільських регіонів більш як на половину формуються за рахунок трансфертів.

Недостатній рівень фінансування сфери обслуговування сільського населення позначається і на забезпеченості сільських жителів відповідними послугами. Рівень обслуговування жителів знаходиться на низькому рівні як за обсягом даних послуг на душу населення, так і за кількістю об'єктів інфраструктури, що припадає на населені пункти та саме населення.

Умови проживання не відповідають вимогам та потребам сільського населення. Відсутність необхідних підприємств соціальної інфраструктури не дозволяє розвиватись сільським поселенням.

Отже, підвищення якості життя населення сільських регіонів має відбуватись у тісному взаємозв'язку з інтенсивним відродженням виробничої сфери, переорієнтацією грошово-кредитної та бюджетної політики на вирішення проблем переважно соціального спрямування. Для поліпшення якості життя населення першочерговим стає створення соціально-економічних і правових умов розширення можливостей отримання доходів від підприємств різних форм власності, забезпечення ефективної зайнятості для поліпшення матеріального добробуту мешканців сільських регіонів. З цією метою необхідно, використовуючи всі форми інвестування розвитку підприємництва в цих регіонах, розширити діючі і створити нові робочі місця. Фінансово-економічні механізми соціально-економічного розвитку повинні стимулювати підвищення рівня ефективності праці та забезпечувати задоволення життєвих потреб працівників. Систему стимулюючих соціальних механізмів слід

використовувати для задоволення матеріальних й нематеріальних потреб сільського населення в цілому.

З переходом до ринкової економіки вкрай необхідно створити такі умови життя на селі, коли одночасно з розвитком сільськогосподарського виробництва утворювалися підприємства соціальної інфраструктури. Отже, регулювання зайнятості сільського населення має здійснюватись на державному рівні за допомогою використання програми структурної перебудови економіки країни в цілому, та в сільській місцевості, зокрема: створення нових робочих місць, розробка та прийняття щорічних регіональних програм зайнятості населення та регулювання ринку праці на селі, за допомогою інвестиційних та інноваційних процесів у сфері обслуговування.

Список літератури

1. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 8 верес. 2005 р. S50-IV. – Режим доступу: <http://www.rada.kiev.ua/laws/pravo>
2. Основні засади розвитку соціальної сфери села: Указ Президента України від 21 лют.2002 р.№ 170/2002.-Режим доступу:<http://ukr.net>
3. Про додаткові заходи щодо вирішення соціальних проблем на селі та дальшого розвитку аграрного сектору економіки: Указ Президента України від 20 груд. 2000 р. № 1356/2000. - Режим доступу: <http://ukr.net>
4. Круковський А. М. Про стан соціальної інфраструктури в сільськогосподарських підприємствах на Житомирщині // Економіка АПК. - 2000. - №6 – С. 85 -101
5. Матюшко Є. Реформа системи охорони здоров'я в Україні та її регіональні аспекти // Регіональна економіка. - 2001. - № 1. - С. 105 - 111.
6. Медведев Ю. Фінансові стимули як економічна категорія // Економіка України. - 2002. -№ 4. – С. 55-78.
7. Онищенко О. Сільське господарство, село і селянство України у дзеркалі пострадянської аграрної політики / О. Онищенко, В. Юрчишин // Економіка України. - 2006. -№ 1. – С6 -13.
8. Фільштейн Л.М. Соціально–економічні проблеми сільського сектору України / Л.М. Фільштейн //Матеріали V міжнародної науково–практичної Інтернет – конференції. Розвиток України в ХХІ столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми (30 жовтня 2009 р.) Тези виступів учасників конференції. – Тернопіль, 2009. – 2 роз. - С. 145–147.
9. Фільштейн Л.М. Сельские регионы Украины и современные проблемы их развития / Л.М. Фильштейн// Материалы международной научно–практической конференции. “Приоритеты и пути развития финансов, налогообложения и бухгалтерского учета” (7–10 декабря 2009г.) Тезисы выступления участников конференции. – СГУТ. - Сочи, 2009. – С.63–67.

Л. Фільштейн, Г. Пальчевич

Сельские регионы Украины и их социально – экономическое развитие

В статье определено социально – экономическую сущность развития сельских регионов Украины. Предложено комплексное применение социально-экономических механизмов развития сельских регионов.

L. Filshtein, G. Palchevich

Rural regions of Ukraine and them socially – economic development

In article it is defined socially – economic essence of development of rural regions of Ukraine. Complex use socially – economic mechanisms of development of rural regions is offered.

Одержано 23.03.1